

§ 7. - 4. Daň rentová (úroková).

(NB: V českém textu rak. zákona o přímých daních osobních tato daň jest uvána „daní z důchodů“.)

Daň rentová náleží k daním teprve novějším a jest v rozličných státech velmi nestejně vyvinuta. Předmětem její jest výnos z peněžních kapitolů zapůjčených a jiné podobné výnosy, které mají ráz smluveného důchodu kapitálového, jako zejména: pachtovní (v rak. dani jen pachtovní a propachtování živnosti, živnostenských práv a z jiných předmětů ani dani pozemkové ani domovní nepodrobených), doživotní a dočasné důchody placené od pojišťoven a jiných záopatřovacích pokladen; důchody výkupné, dávky výměnkářské a t. p. Ježto daň úroková jest nejdůležitější druh daní rentových, lze pro daň rentovou také užití - denominatione a potisov - označení „daň úroková“ a to tím spíše, ježto „úrok“ je podstatnou součástí všech smluvených důchodů kapitálových.

Subjektem, jenž dle úmyslu zákonodávce jí vskutku stížen býti má, jest věřitel úroky, pachtovní a jiné uvedené dávky přijímající.

Základní oprávněnost daně rentové jest nepochybná.

a bylo by sčividnou nespravedlností, kdyby v soustavě dani výnosových. Teprve poměrně pozdě byla zavedena, vysvětluje se z toho, že teprve s vývojem moderního života úvěrního výnosy peněžních kapítalů zápisných zaujaly tak význačné místo v celé soustavě důchodové. Také teprve rozvoj rozličných druhů cenných papírů a jim podmíněné techniky úvěrní zdanění usnadnil (viz níže o nepřímém vybírání daně atd.) Pokud běží o úroky z kapítalů zápisných, každé úroky nebudou arci dani té podléhati, nýbrž pouze ty, které vskutku mají povahu samostatného výnosu. Výmoutí sluší tedy úroky přijímané od podniků úvěr sprostředkujících z jejich aktivních obchodů (srov. nauku o bankách); neboť tyto úroky netvoří s sebou samostatně čistý výnos (na př. úroky, jež banka za své poskytnutí zápisných hypoteční neb směneční dostává, ale ovšem úroky placené vkladateli bankou (sporitelnou, záložnou) tvoří proň samostatný výnos a mají právem podléhati dani úrokové.

Zásadně nejpravděpodobnější bylo by ovšem podrobovati dani pouze ryzí úroky (srov. nauku o smluv. důchodu z kapítalů), nikoli pramáli rizikovou, která jest

jaksi eventuelní splátkou. Někdy se nedá se obojí přesně ohraničiti, tak se zůstává daň podroben celý obnos úroků; pachtovní atd. Ze stejné příčiny neměly by býti podrobovány rentové daň celé sumy pojištěných důchodů starobních, invalidních a pod., pokud se pojištění stalo bez výplaty kapitálu, protože v těch důchodech se vykládá pojištěnému zmenšena kapital vložený. Zeť ani zde se rozdílů nečiní.

Předmětem daně jest (recte má býti) všechno úrok tvořící samostatný výnos, tedy zejména úroky ze zápisůk zjištěných hypotékou a ruční zástavou, úroky placené od bank, spořitelen a záložem vkladatelům, úroky z cenných papírů úročitelných, jako jsou státní dlužní úpisy, zástavní listy, prioritní a jiné obligace (i tak. prioritní losy úročitelné), konečně úroky všech zápisůk soukromých vůbec (dividendy z akcii, věcně sem nenáležící vřadí se sem někdy jen pro podobnost formální).

Metoda vybírání té daně jest dvojitá:

1. Daň lze uložiti přímo věřiteli a od něho ji vybrati; nebo
2. lze vybírati daň u dlužníka k výplatě

úroků povinného ovšem s právem, aby si zaplacenou daňrazil z úroků, jež věřiteli vyplátí (daň úroková nepřímá vybíraná).

Tohoto způsobu výhodně se užívá obecně při úrocích z cenných papírů (zejména státních dlužních úpisů, prioritních obligací, nástavních listů atd.), které se na kupony vyplácejí u určitých pokladen (daň kuponová). Více lze toho způsobu vsude užití s výhodou, kde se věřiteli k dani povinnému úroků vyplácejí u nějaké pokladny veřejně účtující, neboť tu i pro samu správu finanční jest operace vybírání úroků snadnější a bezpečnější. Po případě jest možno užití indirektního způsobu při úrocích dluhů hypotečních (vzbere se od dlužníka, jenž má právo přesunutí). — Přímé ukládání daně věřiteli obmezuje se tudíž na případy tzv. zápujček privátních, které se nečiní dlužníku veřejně účtujícímu nebo hypotečnímu, pak na důchod úrokový z kapitálu za hranicemi uloženého.

Úskalím pro správné provedení daně úrokové jsou technické obtíže důsledného provedení. Finanční technika má tu úkol zvláště nesnadný; vadit především nad míru nestejná zjevnost rozmamitých

pramenů úroků, citelná ve všech těch případech, kde nelze učiti metody nepřímého vybírání. Jsou totiž některé druhy zápůjček v privátním styku od osoby k osobě, které snadno se utajují; podobně nesnadno přístupny jsou úroky ze zápůjček zahraničních. Tu nebyvá jiné cesty než uložiti věřiteli po případě též zároveň dlužníkovi povinnost k deklaraci zápůjčky a úroků s výhradkou jisté právní újmy, jestli tak neučiní. Zlo vymeřené míře zaležeti v pokutě, jež se vymeřu vinníkovi multiplu daně defraudované, po případě dá se uložiti i pozůstalosti, zjistilo-li zatajení teprve při přechodu pozůstalosti. (Trest stihne pozůstalost samotnou; tak v Bavorsku). Uložiti se deklaracní povinnost pouze dlužníkovi, nedosáhne úspěchu, ježto dlužníka zdržuje obava před přesunutím neb výpovědí. Všeobecnému povinnému registrování půjček přiči se zájmy soukromé, neboť odhalují se tím privátní poměry jednotlivců způsobem, jenž jim může škoditi. Samo o sobě bude i prohlášení zákona neúčinným, kterým se za neplatnou prohlašuje úmluva mezi věřitelem a dlužníkem, jež tento se zavazuje, že daň sám ponese.

Kromě nestejné rovnosti zápujček, která příčinou bývá, že jisté druhy úroků zcela neb zčásti dani unikají a zčásti jako důsledek této vady namítala se ještě proti dani z úroků dvojitá věc: že se totiž daň úroková spravidla přesune a přesunutí nepodaří-li se, že tedy daň pud. kapitál se nemě.

Přesunutí daně úrokové bude tím pravdě podobnějším, čím jednostranněji daň stihá pouze jisté druhy úroků a čím vyšší při tom jest. Čím více jest výjimek od daně ať zákonných nebo pro neúčinnou techniku faktických, tak se daň stihne toliko jisté kategorie úroků zápujčkových, tím jistější jest výsledek, že přesune se daň při zápujčkách, jež jí vzniknouti nemohou. Daň přesune se vyšším úro- ku na dlužníka při zápujčkách již uzavřených, a však vyhověditelných, pak vůbec při zápujčkách, jež seprve se uzavírají. Při nevyhověditelných, zejména při cenných papírech již cirkulujících přesune se pomocí amortisace daně, tj. přiměřeným snížením kursu, na mynější vlastníky úpisů (věřitele); při nové emisi na dlužníka samotného. Snížený kurs má však pro emitenta účinek stejný jako vyšší

úroků. Emisník v takovém případě raději a předem hned prohlásí, že daň bere na svůj účet, má-li zájem namerití snížení kursu, neboť jeho nominální dluh stal by se mnohem větším nežli přijatá suma zápisů.

Rakouské železnice učinily tak už na platnosti staré daně příjmové ve příčině úroků svých prioritních dluhů. Novou rakouskou daň rentovou zákonem o osobních daních přímých zavedenou musili, pokud jde o úroky, převahou na svůj účet vrátit i starý úroky vyplácející (banky, spořitelny), jelikož zákon musil nechat v platnosti všechna už dříve zákonitě zabezpečená osvobození a mnozí emitenti cenných papírů (podobně právě jako dotčení už železnice) byly zabezpečily úrokům a úpisů svých už při emisi, že nebudou řádně řízení daňové podléhati.

Nebezpečí přesunutí míry tou měrou, jakou se daň a úroků stává všeobecnou, aspoň se umenšuje, má-li obvyklá sazba úroková následkem nadbytku kapitálu bez jiné tendence klesati. Nebezpečí, že vypuštěná daň úroková kapitál se zeme, hrozí pak toliko, když následkem daně vyšší se rozdíl míry úrokové a úroků a dovozců zápisů tou měrou,

že se lépe vyplatí kapitalistům u místiti kapitálu v cizině. Odtok kapitálu do ciziny a zvýšení domácího úroku jím způsobené jest fakticky těž přесunutím na domácí dlužníky. Však nebezpečí dotčené nehrozí z pravidla zemím, které mají o sobě úrokovou míru vysokou, dokud úrok, ačkoli snížen jest o sumu daně, přece neklesne pod výši cizího.

Přes to byly úvahy o uvedených nebezpečnostech přičinou, že v některých státech daň z úroků dlouho nerazvedena (ve Francii teprve po válce s Německem r. 1870., v Rusku teprve r. 1885; nedokonale vyvinuta v Rakousku, nová úprava v zákoně o osob. daních přímých z r. 1896.).

Avšak čím vyšší kvotu důchodu národního v nynějších poměrech tvoří úroky kapitálové, tím neabsolutnější jest stihnouti daní i tento pramen výnosu, postarati se však zároveň o metodu co nejbezpečnější, aby daň byla, pokud možno, všeobecnou a stejnoměrnou, aby tedy stihla všechny druhy úroků stejným břemenem. Mezery, které zůstanou, svláště při úrocích z krátkodobých půjček, jejichž pravidelná deklarace byla by nepoměrně obtížnou, lze daněmi z obchodu aspoň z části a pouze zhruba vyplniti (kolik

směnný, kvitanění atd.). Těto se při dani úrokové aspoň zčásti skutečně výnosy stávají, tedy je dani z důchodů bližší než dani z výnosu před tím uvedené, výnosu daně na výnos podniků veřejně účtujících.

Oprávněnost daně z úroků dluhu státního, často v pochybnost brána jest aspoň potud zcela nepochybná, pokud hned a předem výslovným slibem státu daně vyloučena nebyla, a to i naproti cizinci. Namítá-li se, že tu stát jedinou rukou bere, co druhou dal, přehlídá se, že titul jest tu rozdílný; stát dává úrok jako dlužník, bere daně jako stát. Učtovat tu musí vlastně též s eventuelní proměnlivostí sazby té daně. Jen tolik se dá ve státech, kde není daně úroková dosti všeobecnou, proti vhodnosti té daně uvést, že věřitelstvo daně se obávající bude se snažiti, aby účinek její pro sebe paralysovalo snížením kursem dlužních úpisův. Ale aby právě byla všeobecnou, jest právě v zájmu státu samého.

§ 8. 5. Tzv. daň z osob. výděleku (daň mezdní).

Slovem „osobní výdělek“ zahrnuje se zde:

a. jednak vlastní mzda, tj. smluvený důchod v práci